

Disznótor

A vendégek már mind együtt voltak. A férfiak karéjban ülték körül a kis dohányzóasztalt a kandalló közelében, a hölgyek a négyszárnyas üvegajtóval elválasztott nagy szoba másik részében, a szalónban csicse-regtek. Az az ajtó most teljes szélességében nyitva volt, mint valamikor régen, s Pirike magyarnótát játszott halkán a zongorán.

— Na még ezt a barackot próbáljuk meg, — kiáltotta Dudás és magasra emelt egy üveget, amelynek szájában még ott volt zöld szalaggal lekötve a dugó, egy pirosorrú kucsmás, gubás paraszt képében. — Kecskeméti, originál! Ez olyan lehet, mint a tej. Negyvenkettőben vettem pár üveggel, ez még megmaradt. És csuda, hogy megmaradt. Mert nálam a muszkák mindent benyaltak, ami alkohol csak volt a házban. Még a kölnit is kiitták a fürdőszobábná. Niksz vutki, mondtam nekik, ereggyetek a frászba, mert tényleg azt hittem, hogy nincs már egy csöpp ital idehaza. Mikor aztán a Schulz Pistánál a műhelyben fölfedezték a politurt, nem is jöttek többet. Ott hemperegtek nála a gyaluforgácsban részegen, fényes és barna pofával, ahogy elmázolták magukon azt a lakkos spirituszt. Hát mondom, nem volt itthon semmi ital, legalább én azt hittem, amikor aztán a következő husvétra Bözsi előhossa valahonnan az érintetlen pálinkásüvegeket. Csak hova dugtad előlük, kérdem, hogy nem akadtak rá? Hát, azt mondja, a kotlós alá. Képzeljétek, azon az őszön a mosókonyhában kotlóst ültetett, odarejtette a pálinkát. Ez az utolsó üveg, most majd megkóstoljuk, remélem, ízleni fog.

— Én nem kérek, Gyuszi bátyám, — tiltakozott szemérmesen Jós Feri, a káplán — nekem már a törköly és a szilvórium is a lábomba ment.

— Ne add a bankot, tisztelendő úr, — szólt rá Bubos, a szövetkezeti könyvelő, — hisz úgyse használod most a lábodat.

— És táncolni ki fog? — kérdezte a doktor. — Én nem, annyi bizonyos.

— Öregek a csikók, mi? — fordult feléje Dudás és öblösen nevetett.

— Korodbeliek, — felelte a doktor és nyult a pohara után.

— Jaj, én olyan boldog vagyok, — futott be lelkendezve Dudásné a konyhából csigákba kunkorodó, hennázott hajával, csipkés kis kötényben, — esik a hó! Álmodni se lehetett volna szebb időt!

— A terringettét! Csakugyan? — örvendezett Dudás. — Hát ez igazán gyönyörű. Hol van még Katalin-nap? És mégis esik.

A háziasszony csak egy pillanatra szaladt be, mintegy csittítani a vendégeket, hogy még nem kész a vacsora, de ez a Mári néni olyan ügyetlen és lassú már szegény, mindent a kezébe kell nyomni, másképpen nem boldogul vele az ember. De amikor azt mondta, hogy esik a hó, ak-

kor még Dudás is elfelejtette türelmetlenségét, Pirike pedig abbahagyta a zongorázást egy pillanatra és odaugrott az ablakhoz, kinézni az udvarra, ahol csakugyan sűrű pelyhekben esett a hó és a kerekre nyírt bukszusok már fehérek voltak.

Egy kis időre csend lett, csak a tűz szelíd muzsikája hallatszott a kandallóból, ahogyan a téli szél húzta fel belőle zümmögve a lángokat. A szoba közepén ott állt a terített asztal, fehéren és reményteljesen s a vendégeknek talán eszükbe jutottak a régi karácsonyesték, az angyalhajjal díszített, fényszórós fenyőfák s a régi-régi disznótorok, melyek egész télen át tartottak, mert hol itt hívták meg az embert, hol ott; se vége, se hossza nem volt a lakomáknak. Mindenütt más volt a menü, a háziasszonyok igyekeztek kitenni magukért, de sült kolbász és töltött-káposzta mindenütt volt, ettől a hagyománytól nem lehetett eltérni.

S mintha Pirikének a lelkébe is az emlékezés rózsaszínű hangulata költözött volna, leült a zongorához újra és érzelmesen kezdte játszani apus nótáját, amelyet a téli esték borgőzös lármájában cincogott a cigány valamikor hajnal felé, mikor már mindennek a végére értek.

— Bözsi ne sirjon, Bözsike drága felejtsten el...

Dudás letette az üveget, gömbölyű hasát kidüllesztette és mintha megfedkezett volna vendégeiről, a szalón felé fordult és úgy dalolta teli tüdővel, kicsit hamiskásan a régi nótát. Mikor Pirike ügyesen korszolyáztatva ujjait a zongorán, ahhoz a részhez ért, hogy: maga a legszébb emlék életemben, — akkor ingatni kezdte a fejét és fancsali képet vágott, hogy rövidre nyírt bajúsa felszaladt egészen az orra hegyéig.

— Ajjaj, tudom én, — jött át hozzájuk Dudásné a hölgyektől — most már igazán emlék vagyok. — De nem volt szomorú, inkább incselkedve tapsikolt az ura kövér arcán.

— Milyen jókedvű vagyok, ugye? — szólt a káplánhoz. Pedig reggel úgy sirtam. Sajnáltam a kocánkat. Annyira felizgatott a vér látása és annak a szegény jószágnak a bögése.

— Hát még ha embert látott volna a vérében fetrengeni, — szólalt meg a doktor az ő fanyar hangján, hogy Dudásnének egyszerre el kellett felejtene a dalt, a jókedvet s kezét a szívére tenni:

— Jaj Istenem, Zoli, hogy jut ilyesmi eszébe?

— Na hallod? Hát micsoda az? — kérdezte Dudás hetykén, természetes egykedvűséggel. — Talán katonák voltunk...

S mintha csak ijedtében szaladt volna ki Dudásné a konyhába, egyszerre hült helye lett. Pedig odakint a fűszeres illatok, a sístergő pecsenyék és fájóslábú Mári néni között ezer dolog várt mgé rá. Az előétel, a rakott palacsinta is, meg a tojással és piros marhanyelvvel díszített kocsonya is készen volt már, csak mindent meg kellett nézni, mégis, mielőtt az asztalra adja. Hiszen annak a Rózsának, a doktor feleségének olyan a szeme, mint a sólyomé, a nyelve pedig akár a kígyó fullánkja. Ez képes, mindjárt telehordani a várost, hogyhát a Dudásné szép kis úriasszony...

— Hát én tényleg láttam egyszer egy embert a vérében fetrengeni — fordult Dudás az orvos felé. — Mielőtt hazajöttem volna, negyvennégy októberében Pesten a Lágymányosban voltunk egy négyemeletes házban bekvártélyozva. Akkor már minden félórában le kellett szaladni a pincébe, éjszakára föl se jöttünk. De a fene tudja, belénk nem ütött a ménykú sokáig. Hanem egy vasárnap délelőtt, én éppen telefonos voltam a Hadik-laktányában, amikor az egész Lágymányos szőnyegett kapott. Félóra mulva lefűjták a riadót, szaladok haza, hogy megnézzem, mi maradt holmimból, hát látom, hogy a mi házunknak csak az

egyik sarka sérült meg. Megyek be a kapun, hát ott fekszik a házmester darabokra szaggatva hatalmas tócsa vérben. Seholy lélek. Nem hallották talán, hogy lefújták a riadót vagy micsoda. Csak az a szerencsétlen flótás volt a kapu alatt. De akkor, persze, már az utolsókat rúgta. Arcát felhasította egy szilánk, pont az orra közepén, mint amikor a disznót vágja felibe a böllér. És muszáj, hogy a mellébe is kapott egy splittert, mert a ruháján egészen megaludt a vér. De ronda volt, a fene egye meg! Kísérteties! Úgy álltam, olyan tehetetlenül, mintha letaglózottak volna. Hát hogyne, egyedül azzal a halottal. Nem is tudom, hogyan kapta azt a sebet ott a kapu alatt. Abban a nagy rumliban az embernek nem volt ideje ilyesmi után érdeklődni.

Dudás egészen beleizzadt az izgalmas mesébe. Megtörölte homlokát és újra töltötte a barackpálinkából.

— Én igazán edzett vagyok, — szólalt meg a doktor az ő vontatott hangján — véreldolgozom, a szakmámhoz tartozik a halál s azt hiszem az idegeim se romlottak még el egészen. De egy halálesetet nem fogok soha elfelejteni. Az volt a legborzalmasabb, amit életemben láttam. Pedig igazán mindenféle esetem volt kinn a fronton, mint afféle dögésznek.

Pirike egészen halkan játszotta most azt a nótát, hogy: Befúttá az utat a hó... Csilingelve szálltak a hangok, ahogyan a végét trillázva cifrázta, Bubosné pedig dudolva kísérte. A doktor halkabbra fogta a hangját és ültében előre hajolt.

— Voronyezsnél álltunk. Az ellenségnek akkor nyoma se volt, mi, egészségügyiek egész napon át vertük a blattot, semmi dolgunk se volt. Hanem egy délelőtti gépfegyverropogást hallunk. Szaladok ki, hogy micsoda az, hát, a századosunk ott áll szemben az iskola kapujában egészen a falhoz lapulva és int nekem, hogy bújjak csak vissza. A másik utcára menáziéért sorakoztak a katonák, azokra nyitott valaki géppuskából tüzet. De, mondom, az ellenségnek még a szagát se éreztük.

— Partizánok voltak, — jegyezte meg a káplán.

— Várj csak, — mondta az orvos — partizánok, de ezzel még nincsen befejezve a dolog. Félóra hosszat tartott a lövöldözés, egyetlen géppuska kattogott már a végén és annak meg is találták hamarosan a fészket. Egy lány kezelte. Tettenérték. Úgy rántották el a gépfegyver mellől. Odahozták az iskolába, a parancsnokságra. Fiatal lány volt, posztó csizma a lábán, szörmesapka a fején, lehetett olyan húsz éves. Vestag fekete fűrtök lógtak ki a sapkája alól. Az arca mosolygós volt és nyugodt. De a szemében én mindjárt észrevettem valamit. A százados kezdte vallatni, hogy hol vannak a társai és erre a lány nevetve mondott valamit oroszul.

— Mit mond? — kiáltott a százados a tolmácsra, mert keveset ő is értett oroszul, de nem akart hinni a fülének. — Azt mondja, hogy a pápa megetté a kecskét — felelte a tolmács, egy ruszinszékói tanító. — Ejnye, az anyád jóistenét, ordított rá a százados és csizmás lábával belerúgott a leányba. — Kérdezd meg mégegyszer! A tolmács megkérdezte. — A pápa megetté a kecskét! — felelte a leány, bár most már nem mosolygott, hanem inkább riadt volt. És akármit kérdeztek tőle, mindenre ezt felelte: A pápa megetté a kecskét.

— A fene egye meg, — mondta Dudás és ő is előre hajolt egészen közel a doktor arcához — ez igazán érdekes.

— Végül a százados is megunt a dolgot, azt mondja: vigyétek oda az istálló mögé és eresszettek bele pár golyót. Hanem erre én előléptem. Mondom: százados úr, kérek, ez a leány nem beszámítható. Orvos va-

gyok, kötelességem ezt megállapítani. Hát aztán? — kérdi, — talán szállíttassam a Lipótmezőre? Azt nem mondtam, felelem én, de a törvény értelmében elmebetegét nem szabad kivégezni. És jelen esetben erről van szó. — Hadnagy úr, vágja erre hivatalos pózba magát, vegye tudomásul, hogy a parancsnok én vagyok én vállalom a felelősséget. — Gondoltam magamban, menj a pokolba. Hiszen, ha még csak ez lett volna a törvény, az emberiség megsértésének egyetlen esete, de sajnos, nem az volt. Ezer és ezer hasonló eset történt. Nem is tudom, mi ütött belém, hogy én akkor így felléptem a törvény nevében. Ha visszagondolok rá, magamnak is mosolyogni kell. Csak hát untam már a mókát, elegendő volt, talán ezért szóltam.

— Szóval a leányt pár perc múlva odakísérték az iskolaudvar falához. Tehetetlenségemben eszembe se jutott, hogy elmenjek. Ott maradtam és bambán néztem a kivégzését. Bekötötték a szemét. De ahogyan az az örült leány ott állt a puskacsövek előtt, az rettenetes volt. Nem bátran és öntudatosan, ahogyan a fanatikus emberek szoktak, és nem kétségbeesve, összetörve, minden emberi viselkedésből kivetkőzve, hanem csak állt állati egykedvűséggel, mosolyogva is talán, mert azt hitte, hogy játszanak vele. Én nem tudom, mit érez egy örült a halál előtt? S ez az éppen, ami olyan borzalmas volt nekem. Láttam már kifordult belekkel fiatal katonát rettenetes kínok között haldokolni, láttam a halálnak száz és száz különféle válfaját, ha szabad magam így kifejezni, de ennél borzalmasabbat nem láttam.

— Csak azért, mert örült volt? — kérdezte a káplán. — Mert nem volt birtokában az elemi emberi öntudatnak?

— Talán azért. Bizonyosan.

— Érdekes — jegyezte meg tünődve Dudás, a házigazda és felállt, mert abban a pillanatban kinyílt az ajtó és a sült húсок sós ízével telt meg a levegő, miközben Dudásné úgy kiáltotta, mint valami győzelmi jelszót:

— Hölgyeim és uraim, kész a vacsora!

Az urak felálltak és az asztalhoz akartak lépni, de akkor észrevették Pirikét, amint a kandalló mellett áll és arcát kezébe temetve sírdogál.

— Mi történt veled? — kérdezte Dudás, s az egész társaság érdeklődéssel és aggodalommal fogta körül.

— Miért sír Pirike? — kérdezte a háziasszony is és kezét a kislány szőke hajára tette. — Mi bajod, bogaram?

— A doktor egy háborús emlékét mesélte, — felelte a káplán. — Nem vettük észre, hogy Pirike átjött.

— Ugyan már, emiatt aztán ne sírjál, — csittítgatta Dudás. — Hiszen mesélni csak szabad.

— Jaj, Zoli, — szólalt meg a doktorné és szemrehányóan nézett az urára — megint izetlen voltál.

— Semmi, semmi — kiáltotta a háziasszony miközben Mária néni letette az asztal közepére először a gömbölyű tálat, melynek paprikás levében, tejelesen és tornyosan reszketet a töltött palacsinta, s aztán a másik hosszúkás tálat, melyen csillogva pihent zöld petrezselyemmel díszítve a nyúlgerinc formájú kocsonya, — nem történt semmi, foglaljunk helyet.

— Hogy a mai fiatalságnak micsoda idegei vannak, hihetetlen! — Ezt Dudás mondta, a házigazda és Pirike apja, s ezen a kislány, mintha maga is mosolygott volna már. Megtörölte kék szemét és odalépett az asztalhoz.

— A pópa megette a kecskét, — mondta Bubos, a könyvelő röhögve — mi pedig megesszük a koca pecsenyét.

Ezen az urak mindannyian nevettek s a hölgyek is nevettek, bár nem tudták, miért.

— Rózsikám, szívem — szolt Dudásné a doktornéhez, — nyujtsd a tányérodát, hadd adjak ebből az ászpikból. Úgy örülök, hogy olyan szépen esik a hó.

Mert odakint csakugyan sűrű pelyhekben esett a hó, a kályhában barátságosan duruzsolt a téli tűz s a szobában fűszeres felhők úsztak a disznótoros társaság felett.

Acs József rajza